

Téma 18.:

- Literární klasicismus a jeho estetika
 - Jeho objevení ve Francii
 - Založení Academie francaise
 - Spor moderního a tradičního
 - École de 1660
 - Boileau

slovo *klasický*

- classicus mimo jiné označovalo v Římě občany nejvyšší třídy (classis) daňových poplatníků, tj. elitu
- Aulus Gellius (2. st. n.l.) doporučoval tuto elitu imitovat v případě gramatických pochybností v jazyce: “*classicus adsiduusque* [pilný] *aliquis scriptor, non proletarius*” (jakéhokoli klasického a pilného autora, nikoli “proletaria” [tj. z té nejnižší třídy])

slovo *klasický*

- z elitních doporučovaných autorů se stali postupně autoři čtení ve škole a odtud vzešlo mylné vysvětlení termínu *classicus* jako užívaný ve třídě (*classis*)
- roku 1817 poprvé Stendhal použil termín klasický/klasicistní, když estetiku autorů imitujících antické vzory dával do opozice nové estetice romantické
- od té doby tedy označuje epochu mezi barokem a osvícenstvím (asi 1660-1715)

Francouzská legenda klasicismu

- Označení určitého literárního období ve Francii za klasicistní
 - Je výsledkem několika faktorů, většinou samotné literatury zcela cizích
 - Významná literární renesance (Lyon, Plejáda) následovaná jen okrajově barokní estetikou (d'Aubigné, Du Bartas) a opět rychlý návrat k antické inspiraci a vládě někdy domněle antických pravidel a vzorů

Legenda klasicismu

- Zároveň postupné formování politického a **kulturního** absolutismu od Ludvíka XIII., přes Richelieua, Mazarina až k Ludvíkovi XIV.
 - Louvre chce být centrem moci celé Francie a posléze si uvědomuje, že slovo je mocnější než armády.

předešlá epocha končí

- 1610 zavražděn Jindřich IV. Navarský, první Bourbon na francouzském trůně. 1628 umírá Malherbe. 1630 umírá Aubigné. 1634-35 Richelieu zakládá Francouzskou akademii. 1636 se hraje Corneillův *Cid*. 1637 Descartes vydává francouzsky psanou *Rozpravu o metodě*.

Založení Akademie

- Po v plném slova smyslu manýristicko-barokním ovzduší Francie konce 16. století (náboženské války, střídání králů), následují dvě desetiletí klidu a opulentního gaskoňsko-italského dvora Jidřicha IV. (Marie Medičejská)
- Třicetiletá válka a 1624 Richelieu prvním ministrem

Založení Akademie

- Kultura a literatura se rozvíjí především v salónech vznešených dam
 - Hotel de Rambouillet, později Mlle de Scudéry aj.
- Richelieu se obává plurality salónů jako center duchaplné kritiky poměrů a chce mít **svou** skupinu mistrů pera

Založení Akademie

- 1635 nabízí Conrartovi a skupině jeho přátel, kteří se u něj schází od 1629, aby se stali státem placenou Akademií
 - Podobné soukromé Akademie fungovaly již od 16. stol. převážně v Itálii (většinou ale soukromou povahu či jen regionální dosah)
 - První křest ohněm jsou *Sentiments de l'Académie sur le Cid*

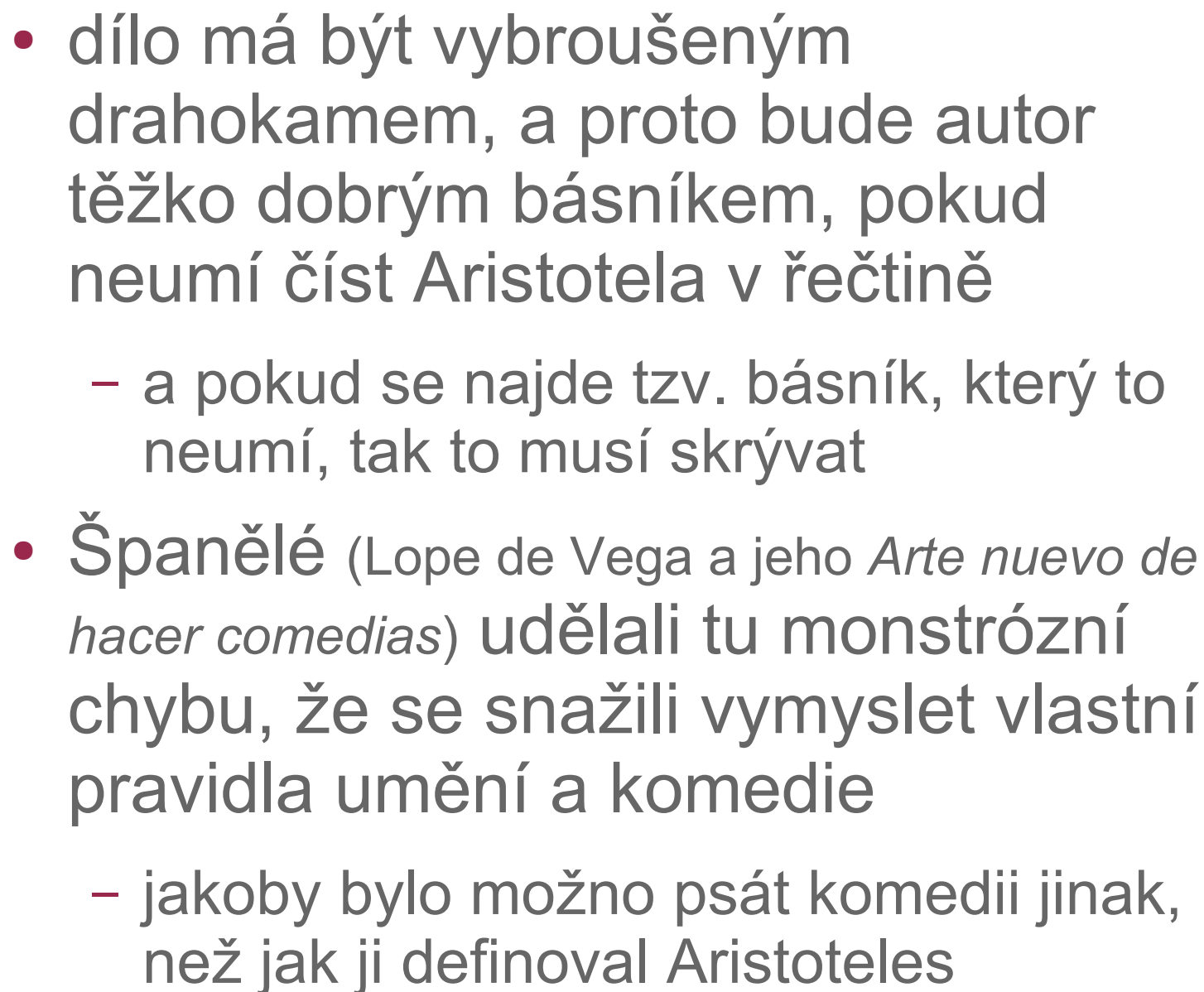
panorama

- Vlastní a brilantní období francouzského klasicismu začíná smrtí Mazarina a osobní vládou Ludvíka XIV.
 - Právě tehdy začíná zázračné období Moliéra a Racina, kteří píší každý rok novou hru, zároveň Boileau s *Art poétique*, Pascal dá světu *Pensées*, La Rochefoucauld *Maximes* a La Fontaine *Fables*

posedlost antikou

- klasicistní estetika postupně dozrávala, musejí ji hledat
 - od počátku však vědí, že chtějí následovat 100% staré Řeky, 80% Římany, 60% Italy a nanejvýš 40% Španěly
- literatura je pro ně mladší sestrou humanistické vzdělanosti
 - básník nemá vynalézat, nýbrž brilantně předvádět své kulturní a literární znalosti

-
- dílo má být vybroušeným drahokamem, a proto bude autor těžko dobrým básníkem, pokud neumí číst Aristotela v řečtině
 - a pokud se najde tzv. básník, který to neumí, tak to musí skrývat
 - Španělé (Lope de Vega a jeho *Arte nuevo de hacer comedias*) udělali tu monstrózní chybu, že se snažili vymyslet vlastní pravidla umění a komedie
 - jakoby bylo možno psát komedii jinak, než jak ji definoval Aristoteles

-
- toto všechno však jen ostentativní názor několika "pedantů" a celá Francie zároveň cituje a imituje Lopeho verše (někdy i samotní pedanti "klasicismu")
 - avšak nikdo se tím nechlubí, to bylo by nelogické to přiznávat, neneslo by to žádný obdiv (to by Lope musel být Senekou či Euripidem)

[Cioranescu 1983: 263]

Nicolas Boileau (1636-1711)

- stal se tvůrcem pravidel této epochy a jejím symbolem
 - A to z něj dělá jakéhosi bronzového pedanta, “régent de college”
- opak je však pravdou
 - byl téměř nejmladším ze skupiny a napsal své *Art poétique* ex post jako definici již vytvořeného v dílech Racina a jiných

Nicolas Boileau (1636-1711)

- členem neformální skupiny literárních kumpánů
 - Moliere, La Fontaine, Boileau, Racine
- První dva o více než deset let starší, Boileauovo mentorství je zřejmým anachronismem

Nicolas Boileau (1636-1711)

- “Básník bez nadání”, jehož některé verše zná kupodivu každý
- Různé básnické žánry
- 1677 se dokonce stává králem placeným kronikářem (společně s Racinem)
- Jeho transcendence založena na *Art poétique*

L'art poétique

- Traktát o pravidlech, jak správně psát literaturu
- Ve verších
- Pracoval na něm od 1669, tiskem 1674
- Inspirace Aristotelovou *Poetikou*, ale také Quintiliánem a Horatiovou poetikou

L'art poétique

- Literární umění má být napodobením lidské přirozenosti
 - Jeho ideálem tedy musí být pravda
 - Neboť, aby se mohlo líbit, musí být pravdivé (srov. řecké *kalokagathia*)
 - B. odsuzuje všechny travestie (ať preciozní či burleskní – obé v této době tak populární) a požaduje jedině pravdivost, kterou zaměňuje s úpřímností

L'art poétique

- A jak tedy vykreslit přirozenost, která je pravdivá, reálná?
 - Napodobovat staré autory
 - A sledovat zdravý rozum
- B. věří v existenci absolutní krásy, již staří autoři dosáhli či se k ní alespoň velmi přiblížili

Principy klasicismu?

- Hierarchie a řád
- Pravidla a jejich dodržování
- Společnost a literatura jsou úzce propojeny, literatura je vzorem uměřenosti a morálky
 - jako ve starém Řecku ale s ohledem na moderní koncept pokroku a rostoucí sebevědomí

A jinde?

- Tak jako byly v různých obdobích kulturním a literárním vzorem Hispánie či Itálie
 - H > středověký filtr antické moudrosti
 - I > pozdní středověk, renesance
- Od 17. století se role obrátily a je to Francie, která vyzařuje koncepty
 - Klasicismus, osvícenství

Kde studovat?

- LAGARDE, A. MICHARD, L. (1985, 1998), *XVIIe siècle*. Paris, Bordas.
- ORMESSON, J. (2000), *Une autre histoire de la littérature française. Le théâtre classique*. Librio.
- CIORANESCU, Alexandre, *Le masque et le visage*, Geneve, Droz, 1983.

*Ústav romanistiky
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*

kurz: Přehled vývoje románských literatur

rok: 2011/2012

přednáší: Josef Prokop

<http://uro.ff.jcu.cz>